

Emilijos
dienoraštis
1942 – 2015 m.

VIENOS EPOCHOS LIUDIJIMAS

Su Mindaugo
Nastaravičiaus
įžanga

Emilijos
dienoraštis
1942 – 2015 m.

VIENOS EPOCHOS LIUDIJIMAS

VILNIUS 2020

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, taip pat padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete), išleisti ir versti, platininti jo originalą ar kopijas: parduoti, nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti nuosavybėn.

Draudžiama ši kūrinį, esantį bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti visiems prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

© Alina Misiūnienė, 2020

© Mindaugas Nastaravičius, įžanga, 2020

© „Tyto alba“, 2020

ISBN 978-609-466-452-6

Pavadinkime tai įžanga

Gyvenimo knyga – kaip geriausia, vertingiausia, ką sugebėjome parašyti, ir gyvenimo knyga, dažniausiai vienintelė, – kaip viso gyvenimo darbas (užmojis, pomėgis, malonumas, kaip pažiūrėti). Mes rašome knygą, vildamiesi, kad ji gyvuos ilgiau nei mūsų gyvenimas, tęsis po jo, rašome dar nežinodami, kad tai ir yra mūsų gyvenimo knyga, nenutuokdami, jog kada nors, po mūsų, žmonės ją galbūt taip pavadins. Ir tai ištardami jie galvos ne apie autoriaus gyvenimą, o apie savąjį. Štai tada ši knyga ir taps gyvenimo. Vieno, bet mūsų visų.

Esu prasitaręs tik keliems artimiausiems žmonėms, bet dabar, užvertęs šį dienoraštį, šią atvirą, vietomis veriančiai jautrią, ir šviesios, ir baugios vienatvės kupiną, nors dažniau žaismingą, sveikai ironišką žmogaus gyvenimo knygą, tarsi neturiu teisės slėpti, kad dienoraštį rašau ir pats, ne metus, vildamasis niekada nenuspręsti jo publikuoti, pasilikti tik savo ir kompiuterio atmintyje. Išskyrus štai šį epizodą, parašytą važinėjant su fotografu Irmantu Gelūnu Lietuvos pakraščiais ir kalbantis su provincijos žmonėmis apie jų kasdienybę:

2017 m. rugsėjo 2 d. Turbūt visiems, kuriuos keliaudamas sutinku, pokalbio pabaigoje sakau „iki susitikimo“, „iki pasimatymo“, ir vėliau, jau klausydamas įrašų, įsitikinu, kad dažniausiai jie atsako tuo pačiu „iki“ – lyg mūsų pažintis nebūtų atsitiktinė, vienadienė, nors iš tiesų būtent taip ir yra. Bet šiandien buvęs traktorininkas atsisveikinant tiesiai šviesiai nukirto: „viso gero“, buvusi mokytoja į mano „iki“ linktelėjo: „laimingo jums gyvenimo“. Ji nusišypsojo išgirdusi „jums taip pat“, o tada atsakė į visus mano „iki“, kuriuos esu ištaręs šiose kelionėse: „turbūt nebesusitiksime“. Turbūt jos tiesa.

Toji mokytoja – 1927 metų vasario 10 dieną gimusi Emilija, šio dienoraščio autorė. Mes iš tiesų daugiau nesusitiksime, Emilija mirs 2018-ųjų gegužės 2-ąją. Jos dukterėčia Alina į leidyklą atneš rankraštį, išvys tąkart, 2017-ųjų rudenį, pokalbio metu darytą Emilijos nuotrauką ir patvirtins, kad tai tikrai jos teta, pasakojusi „apie berniuką, kuris su draugu visko klausinėjo ir fotografavo“. Ir tada šis dienoraštis atsidurs mano rankose – perskaityti ir parašyti kelis sakinius jums, skaitysiantiems Emiliją netrukus.

Dienoraštį ji pradėjo rašyti 1939-aisiais, bet tris pirmuosius sąsiuvinius sudegino tėvas – bijojo bent užuominos apie namiškių pokalbius, pabūgo kartkartėmis prasiveržiančio dukters priešiško – ne tiek Lietuvos okupacijai (paauglė ne ką tesuprato), kiek nežinia, baimei, tvyrojusiai daugiavaikėje šeimoje. Visus kitus sąsiuvinius, rašytus daugiau kaip 70 metų, Emilija patikėjo dukterėčiai. Alina atrinko tai, kas jai pasirodė svarbiausia, pačių įrašų neredaguodama, bet pakeisdama kai kuriuos vardus, išimdama kai kurias pavardes, „kad Emiliją pažinojusi neįsijaustų neįaukiai“.

Ar reikia žinoti daugiau Emilijos biografijos faktų, su jos gyvenimu susijusių vietovių, įvykių? Jums viskas prieš akis. Iš atskirų detalių pažinsite Emilijos vaikystės ir paauglystės provinciją, jaunystės miestus ir kelionę atgal, į Lietuvos pakraštį. Kaip ir kiekviename dienoraštyje, čia svarbu viskas – ir toks „nedažnas reiškinys“ kaip nauja suknelė, ir

brandus suvokimas, kad socializmas visgi „perdėm neaiškus“ – grįžusi į kaimą, ji išvys sukrėtus ir palūžusius žmones.

Bet visa tai tėra smulkmenos, palyginus su emocijomis, jausmais, kuriuos Emilija išgyvena dėl Arvydo, Leono, Prano, Alberto, Emilijaus, Tado, Fausto, vedusio Antano – trumpalaikių simpatijų ir niekaip nepamirštamų herojų, jaunuolių ir vyrų, užimančių bent pusę dienos. Nuo studijų mieste, kur kasdien gali nuveikti „ši tą nelegalaus“, iki mokytojos darbo nedidelėje bendruomenėje, kai kursai Vilniuje – tai pirmiausia galimybė numalšinti „bučinių alkį“, o jau po to sužinoti ką nors nauja apie sudurtinį tarinį.

Taip, skaitydami šį dienoraštį kartais jūs šypsositės – žavus Emilijos paprastumas, tiesumas, dar žavesni jos paklydimai, dvejonės. Kaip ir kiekvieno iš mūsų. Bet visgi tai nėra mažmožių ar smagių nutikimų rinkinys. Tai knyga su paantrašte „Vienos epochos liudijimas“. O ta epocha – nenoriu dramatizuoti – buvo naikinanti. Bet žmonės vis tiek joje gyveno, kūrė, augino vaikus, neveikė nieko, priešinosi, veidmainiavo. Emilija ir yra iš čia. Iš persekiotos, ištremtos, nutildytos ir prisitaikiusios Lietuvos.

„Jūs niekada nesuprasite, kaip mes gyvenome“, – pokalbiuose apie sovietmetį girdime iš savo tėvų. Tai knyga ir jiems, ir mums – kaip galimybė pasikalbėti apie mus jungiantį laiką, apie dažnai skirtingus moterų ir vyrų likimus keičiantis santvarkoms, apie senėjimą ir vienvatę, kai net nebėra kam papasakoti, kaip gyventa, apie tuštėjančią provinciją, pagaliau apie mokytojo profesiją, esminę šiame dienoraštyje, – kas atsitiko?

„Aš ne literatė, o kalbininkė“, – rašo Emilija, bet būtent literatūra, vėliau kasdienis mokytojos darbas, mąstymas apie perskaitytus kūrinius tampa užuovėja blaškantis tarp neapsisprendusios ir ryžtingos komjaunuolės, tarp paauglystės ir jaunystės vyrų, vis labiau jais nusiviliant, vis dažniau nusiviliant savimi. „Esu sulaukusi toli gražu nebevaikiško amžiaus, o vis rašau dienoraštį“, – viename įrašė nustebęs Emilija, bet rašys

toliau, rašydama mėgins suprasti, kas yra savigarba, orumas, geismas, sielvartas, rašydama stebės ir nykią, ir linksmą sovietmečio tikrovę, rašydama pasitiks Lietuvos Nepriklausomybę, vieną po kito dėliodama sakinius palaidos motiną ir tėvą, galiausiai liks viena, šeimos nesukūrusi. Rašydama ji nuspręs neberašyti ir Antanui, turbūt paskutinei gyvenimo meilei.

O karo metais mirus Arvydui, pirmajai meilei, Emilija su juo atsiveikina tokiais žodžiais: „1945 m. balandžio 7 d. <...> Maniau, kad būsi kuo nors žymiu, didžiu ir man bus malonu prisiminti, kad buvo laikai, kai buvai man toks artimas. Deja, tu išėjai į nežinią, drauge nusinešdamas ir mano kuklias mažytes viltis. Iš nežinios į nežinią. Ar tai ne visų mūsų likimas?“

Turbūt jos tiesa. Bet tą kelionę – iš nežinios į nežinią – mes ir vadiname gyvenimu. Emilijos gyvenimas niekur nedingo. Jis ir yra įžanga į kiekvieną jos užrašytą žodį, kiekvieną sakinį. Įžanga, tapusi šiuo dienoraščiu.

MINDAUGAS NASTARAVIČIUS,
poetas, dramaturgas, leidyklos „Tyto alba“ bendradarbis

1942

1942 m. rugsėjo 6 d., **SEKMADIENIS**

Jau labai pasiilgau gimnazijos, atsibodo taip dažni vakarėliai, nors džiaugiausi, kad buvau Skaistkalnėj Kanapinės kermošiuj. Vos perėjom tiltą ir pradėjom eit gatve, susitikom šeštokus, mano akys išskyrė tarp jų Arvydą! To tai jau nesitikėjau, nė manyt nenumaniau. Tuo susikryžiuvo nustebe mudviejų žvilgsniai. Man to užteko, nei bažnyčioj begalėjau susikaupt, atsikratyt minčių apie jį, nei, man regis, nė vieno poterio nesukalbėjau!.. Tai atlaidai! Nieks man nebesvarbu, kad tik dar kartą sutikčiau Arvydą. Ak, aš pirmąkart pajutau, kad turiu tokią karštą širdį, juk iš tikrųjų esu įsimylėjęs. Po Žolinės pas mus buvo vakarėlis. Buvo atvažiuavę Malvina, Ona, Kostas, Romas su drauge. Tada supratau, kad Malvina netinka man kompanijoj. Jai su kiekvienu vis atskiros kalbos, kiekvienam nori įtikti, ir kai reikia visiems bendrai, jos ir nebėr. Dabar jau tikrai žinau, ji man nebe draugė, man nereikia jos. Dabar manau su ja nesėdėti vienam suole. Būtų gerai su Kastyte sėdėti, tik kažį ar ji nebus Valei pažadėjęs. Tokia Kastytė paprasta, gerutė... Dar galėčiau sėdėti su Palmute, tik ne su Roma. Tiesa, aš dabar gyvensiu pas Šepetauskus, mūsų taboras žlugo.

1942 m. rugsėjo 23 d., TREČIADIENIS

Jau kelios dienos kaip pradėjau mokslą. Jau pirmą dieną Malvina giriasi:

– Oi, Mile, ką aš apie tave girdėjau!

– Na, ką taip?

– Oi, kiek žinau! Ir kaip dažnai Arvydas pas tave ateidavo, kaip jam tiesiog panosėj duris užtrenkdavai, nenorėdavai jo įsileisti!..

Šitokių fokusų tikrai nėra buvę! Ale kad visai negirdėti dalykai... Ar čia nebus Romos kombinacija. Bet reiks viską išsiaiškinti, nes ir Kastė nebežino, kuo tikėti: ar manim, ar Malvina. Tiesa, su Malvina dabar nebesėdžiu, sėdim su Kastyte. Ji vis tokia pat graži, gera, naivi. Turiu būtinai baigt su paskalom, nes įgriso.

1942 m. rugsėjo 28 d., PIRMADIENIS

Net stebėtina, kad Malvina nė žodeliu man nebeprimena Arvydo. Matyt, gerai ją paveikė mano pastabos, dėl kurių pas ją specialiai buvau nuėjusi.

Mūsų klasė viršutiniame aukšte prie aštuntokų, nors dabar aštuntokai nebežymūs. Pernai, būdavo, kaip užtrauks dainą kur sustoję, net sienos dreba, nieko ir pats „Dėdė Juzė“ negalėdavo padaryt. Garsusis šešetukas, pati „šumnybė“ išsiskirstė. Neliko Arvydo, Jurgio, Toliko, liko tik vienas Narbutas. Tarsi lapai, kurie pavasarį buvo žali, pilni gyvybės, dabar guli purvyne. Ir kai ateis pavasaris, gal tie naujieji lapai bus dar puikesni, bet jau vis tiek ne tie patys, kurių laikas pasibaigė...

1942 m. spalio 2 d., PENKTADIENIS

Sekmadienį derliaus šventė. „Aušroj“ po pietų bus meninė dalis. Iš mūsų klasės dvylika mergaičių šoks „Rugelius“. Šiame skaičiuje nėra manęs ir Kastės. Mat „nusidėjom“ E. Šlepikienei. Nors šį kartą ir nelabai noriu šokti. Gal sekmadienį „Aušroj“ pamatysiu Arvydą, kai atvažiuau į Biržus, nė karto jo nemačiau. Jeigu jau tada nepamatysiu, tai tikriausiai jo nebėra Biržuose. Juokinga, kad dar vis apie jį galvoju. Kaži, kaip ten būtų, kad mane kas nors įsimylėtų?! Didesnio juoko gal ir būti negalėtų, bet to tai nepatyrčiau ir gal nepatirsiu. Tokia neišliejamų jausmų banga krūtinėj, tik nėra kam jų išlieti, jie, brangiausieji, pasilieka pas mane pačią, nes kas mane supras – pati ne visai save suprantu. Esu pačiam brendime, kada posakis „nosce te ipsum“ (pažink pats save) labai įgyvendinamas. Man dabar gyvenimas pilnas klausukų ir daug kas nauja, iki šiol nematyta. Jaučiu, kad pradedu diena dienon keistis, kol pasidarysiu iš mergaitės subrendusi moteris. Kaip tai keistai skamba – moteris... subrendusi... Na, žinoma, ir juokinga.

1942 m. spalio 17 d., ŠEŠTADIENIS

Pamokų niekada kaip reikiant neparuošiu, klasėj gan monotoniškai pamokos bėga. Tik kai Grytės pamoka, tada visokių „koncertų“ būna. Iš tikrųjų keistas tas mokytojas, tokio tipo dar nėra tekę matyti. Su žodžiais nesiskaito, jei įsiunta, tai vargšas mokynys tuoj gali iššvilpti iš gimnazijos. Dabar man visai suprantama, kodėl Arvydas dėl tokio menkniekio paliko gimnazijos suolą. Jis

buvo paliktas gimnazijoje su elgesio trejetu iki pirmo nusižengimo. Kai Grytė jį išsiuntė pas direktorių, tas iškėlė tą klausimą posėdy ir pedagogai turėjo jį išbraukti iš gimnazistų. Taigi, nors ir verk, nesugrįš.

1942 m. spalio 25 d., **SEKMADIENIS**

Buvau robakse*, bet mažai leido šokt. E. Šlekienės dėka nebuvo galima šokti tango ir fokstroto. Kokia jai bėda, kaip gimnazistėliai šoka moderniuosius šokius?! Visą vakarą šokom polkas, valsus, „Noriu miego“ ir kt.

1942 m. lapkričio 4 d., **TREČIADIENIS**

Arvydas Vilniuj! Sužinojau šitai visai atsitiktinai. Priėjau prie Jadzės pasiklausti, kas gero po atostogų jos pasvietėj. Pradėjo sakyti, kad buvo iš Vilniaus atvažiavęs Feliksas ir atvežęs jai gerų dienų iš kažkokių biržiečių vaikinų bendrabučio. „Iš visko spėju, kad ten buvo Jurgis, Tolikas, Arvydas. Turbūt Pedagoginį institutą lanko ten“, – pasakė ji.

* Užsigavėjimo pavakarojimas. (Visos pastabos red.)

1944

1944 m. vasario 10 d., KETVIRTADIENIS

Šiandien man suėjo septyniolika metų. Jau aštuoniolikti eina. Bėga laikas, netruks pamatyti, ir būsiu jau žila ir galiausiai atsigulsiu šaltam kape pailsėti. Bet kaip aš dabar nenorėčiau mirti. Aš dar nieko gero nepadariau, jokių darbų nenuveikiau. Šit septyniolika metų prabėgo, ir aš nieko gero nepadirbau, o juk septyniolika metų – tai ne viena diena. Pačiai savęs gėda, kad vis dar negaliu išlavinti savo būdo. Koks nutolęs nuo seseriškumo mano elgesys su Alfonsu, koks nemokėjimas susivaldyti. Ir kuo labiau aš griozdžiuos po savo vidų, tuo daugiau ir tuo bjauresnių ydų randu. Tiesa, Kastytė sakė, kad apie mane mūsų klasės merginos gerai atsiliepia, bent septynetas, kurios visą klasę sulig alfabeto iškritikavusios. Na, bet reikia atminti, kad jų teigiamos nuomonės apie mane priežastimi galėjo būti Kastytė. Žinant mūsų draugystę, ne taip jau drąsu kalbėti bloga apie vieną kitos akivaizdoje. Bet gal ir iš tikrųjų jos taip mano. Tada aš to nesu užsipelnusi. Gal iš paviršiaus tokia atrodau, bet iš tiesų esu nedora, baisiai nedora. Tad mano septynioliktųjų gyvenimo metų rūpestis – pasidaryti kiek galint geresnei.

Šią savo gimimo dieną buvau pasikvietusi Kastytę ir Miliutę. Šiandien buvo atvažiavę iš namų ir atvežę pyragaičių, o Birutė užfundijo keturis butelius savos gamybos šampano. Tai ir išėjo visas

balius. Pasėdėjom, pasiplepėjom, pasijuokėm ir išsiskyrėm. Tiesa, Kastytė nė nežinojo, kad šiandien man tokia šventė. Miliutė jai pasakė, kame dalykas. Mane ir dabar juokas ima, kai prisime-
nu jos nustebimą. O aš ją kviečiau tik taip sau. Sakau: „Iš namų šio to atvežė, jei nori pasmaliziaut, tai kviečiu ateiti. Tik būtinai šiandien, nes tokie dalykai pas mane nesulaukia rytojaus.“ Žino-
ma, ji sutiko. O Miliutei sakau: „Nagi ateik šiandien, kol aš tur-
tinga. Tik negalvok, kad kas nors ypatingo bus.“ Visos išsiskyrėm patenkintos. Už save tai garantuoju, nes viskas taip sklandžiai ėjo, kad geriau ir būt negalėjo. O jos – ir ko gi jos turėtų būt nepaten-
kintos! Tad viskas, regis, gerai!

1944 m. vasario 13 d., SEKMADIENIS

Buvau literatūros ir muzikos vakare. Visos aplinkybės man trukdė, kad tik nenuėičiau. Vienas žandas lyg patinęs, plaukus ploviau bent du kartus, bet negalėjau nė šukų įbesti, gavau bilie-
tą ir pamečiau. Bet visgi nuėjau. Teko pamatyti ir kitokios rūšies gimnazistiškų sutvėrimų, pasiklausyt jų kūrybos. Nebuvo nė vienos gražios fizionomijos, bet kūryba labai graži. Biržai visas gimnazijas viršijo, nes pasirodė ne tik su literatūra, bet ir su ypač visiems pakėlusia ūpą muzika.

Tiesa, tą pačią dieną suole radau iš vakarykščio savo pamirštą sąskaitų užrašų knygelę. Kad prirašyta joje visokių išvadų iš mano vedamų sąskaitų. Kiekviename iš savo klasės aš, regis, įžiūriu tos knygutės „kontrolierių“. Vakar bešokant vienas dar priminė. Ak,

kad aš būčiau galėjęs, su mielu noru būčiau tą minutę kiaurai žemę prasmėgus. Bet ir koks mano neapdairumas palikti tokią knygutę, kur suvestos visokios asmeniškos sąskaitos. Pas Miliutę šiomis dienomis apsigyveno viena iš svečių – Panevėžio gimnazijos aštuntokė. Įdomu būtų susipažinti, tai nueisiu.

1944 m. vasario 16 d., TREČIADIENIS

Ši diena taip ir praėjo bevaikščiojant. Pamokų nebuvo. Pusiau aštuoniomis pamaldos, pusiau devyniomis nešėm vainikus prie Laisvės paminklo ir partizanų kapų, pusiau dešimtą gimnazijoje minėjimas jaunesnėmis klasėms, pusiau pirmą tas pats minėjimas vyresnėmis klasėms. Abiejuose koncertuose buvo ta pati programa, tai reikėjo dainuoti chore. Literatūros ir muzikos vakaras irgi praėjo. Buvau šokiuose sekmadienį, ten susitikau ir tą Miliutės aštuntokę iš Panevėžio. Kalbėtis su ja daug neteko, tikrai kitokia, labai skiriasi nuo biržiečių.

1944 m. vasario 23 d., TREČIADIENIS

Per šias Užgavėnes tikrai gerai užsigavėjom. Iki devynių išbuvom gimnazijoje, po to pas mūsų klasės Žilviną susidarė vakarėlis su blynais. Pirmą kartą man teko būti kompanijoje, susirinkusioje išgerti ir pasišokti. Bet ir aš buvau įkaušusi: pinasi kojos šokant, veidas dega. Šokom iki pat dvyliktos, po dvyliktos, sulaukę gavėnios, prasimanėm šiokių tokių žaidimų, kol atsibo-

do. Karolis guli atsilošęs fotelyje, ant pilvo akordeonas, surištas į skarą, ir knarkia. Jeronimas visu ūgiu išsitiesęs ant lentos sako anekdotą. Julius visai nesivaržydamas snaudžia. Algimantas niekaip negali sutilpti fotelyje – jei galvą padeda, tai kojos nusikąra, jei kojas surango, tai galvą tenka pasidėti Kastytei ant kelių. Taip tūnom visi aptingę, kartais po kokį žodį leptelėjam, kartais ir bendresnė kalba susimezga. O penkta valanda, kada baigsis karo stovis, nelabai artėja. Kažkaip vėl pagyvėja kalbos. Malvina atneša lėkštelę ir pradėdam šildyti, stumdėti, rėkauti. „Primabalerina“ sužavi žodžio ir plastikos menu, prajuokina. Gana jaunos nuotaikos sulaukiam pagaliau penktos. Einam prospektu, nešalta, tik staiga ima skambinti varpai, kas labai keistai atrodo. Parėjus greit pavyko pažadinti šeimnininkę, kad atrakintų duris. Šiąnakt tik apie pusantros valandos temiegojau, bet atsikėliau pailsėjus.

Bažnyčioje iš pradžių buvau labai susikaupus. Įsigilinau į kuni-go žodžius, kuriuos pratarė pabarstydamas galvą pelenais: „Memento, homo, quia pulvis es, et pulverem reverteris.“** Galbūt nereikėjo į tą vakarėlį eit, juk pasigėriau kaip kokia pijokė, dabar sėdžiu nosį nukabinus. Vėliau sutikau Kastytę ir rimtas nusiteikimas pamažu išgaravo. Išėjus iš bažnyčios prieina Liudvikas ir kviečia surinkus visą kompaniją eiti į piliakalnį. Tenai padarom porą nuotraukų. Aš būsiu baisia bjauriai išėjus, nes nebuvo duota komandos „ramiai“. Bet jei kas panašaus išeitų, būtų neblogas prisiminimas.

* Atsimink, žmogau, kad esi dulkė ir į dulkę pavirsi (*lot.*).

Nors šiandien ir Pelenų diena, buvau pasiryžęs nueiti į kiną, nes šis filmas paskutinį sykį šiandien rodomas. Aldona pasimaišė ir nuėjom. Tačiau Dievuli tu mano, kokia spūstis prie kasos. Kaip prirėmė, tai nei pirmyn, nei atgal. Dairaus, ką čia paprašius, kad paimtų man tuos varganus bilietus. Netoli kasos stovi vienas penktokas, per robaksus kartais išveda šokti, prašyčiau, bet asmeniškai nesu pažįstama, nepatogu. Aldonai jis pažįstamas, paprašo, tačiau: „Kad man daugiau nebeduos, jau dabar pasiėmiau vienuolika“, – atsako. Aš nė nemėginu prašyti. Nusivylusios išsigrūdama laukan, pavaikštom kiek ir grįžtam vėl pažiūrėti. Kaip tik tuo laiku nuo kasos ateina su sauja bilietų minėtas penktokas. „Ar gavai?“ – klausia vienas, kuriam, kaip pati girdėjau, buvo pažadėjęs paimti. „Ne!“ – trumpas atsakymas. Priėjęs prie manęs klausia: „Ar jums dar reikia bilieto?“ – „O, ir labai!“ – „Tai prašau“, – mandagiai pasiūlo. „Ačiū, bet gal ir antrą būtų galima gauti?“ – „Kodėl ne?“ – „O pinigai?“ – „Niekis, tai visai nesvarbu.“ Dar kartą pasiuntusi didelį ačiū, slepiu tuos bilietėlius į muftą. Tai aukso vaikas, galvoju. Pasirodo, ir robaksų partneriai kai ką reiškia. Bet koks gražus filmas, kaip puikiai šoka Marika Röck. Labai patenkinta ir filmu, ir šia diena grįžtu namo, galva kimšte prikimšta įspūdžių, pamokoms nebėra vietos.

1944 m. vasario 25 d., PENKTADIENIS

Šeimnininkė žino, kad buvau slaptame vakarėlyje, jai pasakė kažkokios šeštokės, negalėjau išgauti kokios, jei dar iš viso tokios buvo. Jai buvau sakiusi, kad buvau blynų vakarėlyje ir tik tiek. Lai-

kausi nuomonės, kad daug kalbėti žmogui kenkia. Tačiau dabar prisiėjo pasisakyti, tik nepasakiau, kad, be blynų, dar gėrėm ir šokom. Jei neklausia, nėra ko girtis. Ji tokia bičiulė su mokytojais, gali netyčia išsitarti. Nieko nepadarysi. „Visada „geriausi“ yra tie, kurie nieko nedaro, o kurie veikia, neišvengia klaidų, apkalbų ir kritikos“, – pasakė kartą mums p. E. Šlekienė. Mūsų klasės merginos, kurios nebuvo vakarėlyje, irgi užsigavusios. Dėl manęs tai gali nors ir sprogti iš pavydo, jei tik niekas iš mokytojų nesužinotų.

Iš šiandien gauto Bronytės laiško sužinojau, kad Raseinių gimnazija jau uždaryta. Dabar labai šnekama, kad greit uždarys ir čia gimnaziją. Bet Dieve duok, kad tai neišsipildytų, tada nebeturėčiau tokių gražių dienelių.

1944 m. vasario 27 d., **SEKMADIENIS**

Nuėjau pas Kastytę, čia atradau nemažą kompanijėlę: Malvina, Alė, Alius, Leonas. Paplepėjom, sulošėm „Melagį“, „Paršiukų“, pasijuokėm ir po kokios valandos išsiskirstėm: mergaitės į bažnyčią ant „Griaudžių verksmų“, o anie abu kitais keliais, gal vėl ieškot kokios šiltos vietelės. Paskutinės trimestro dienos. Kad nuo mokesčio už mokslą atleistų, tai būtų apčiuopiama nauda, iš penketukų košės nevirsi.

1944 m. vasario 28 d., **PIRMADIENIS**

Kokios bjaurios prigimties aš esu, kokia negraži savo viduje, kokia neapsigalvojanti savo veiksmuose. Šiandien S. Lipniūnas

sumovė iš filosofijos, tai siutau kaip laukinė. Iš tikrųjų jis čia niekuo dėtas, jo vietoje dar pamokai neįpusėjus tokių plepalų maišą, kokia šiandien buvau, būčiau išvijus už durų. Gėda man, ypač prieš tą angeliškąją Kastytę, kuriai pyktis yra nepažįstamas, pasirodžiau puvėsių krūva.

1944 m. kovo 2 d., KETVIRTADIENIS

Man, kaip seniūnei, reikėjo pasveikinti mokytoją su vardinėmis. Truputį jaudinaus, bet viskas gerai pavyko. Su laiku ir prie to galvoju priprasti, kaip pripratau prie kitų seniūnės pareigų. O pradžioj mokslo metų kas tik pavadina seniūne, tai, regis, vien tik dėl pajuokos. Verkiau ne kartą, bet dabar pripratau.

1944 m. kovo 7 d., ANTRADIENIS

Buvau namuose. Nieko daugiau neveikiau, tiktai valgiau kaip kiauras maišas. Tikrai niekur nėra skaniau, kaip pas mamą. Kitą savaitę žada būti rekolekcijos. Labai jų laukiu, taip norisi kilnesnio, nekasdieniško. Galėsiu tada daug ką apmąstyti, tvirtų pasiryžimų daryti.

1944 m. kovo 12 d., SEKMADIENIS

Šiandien vakare bus pirmoji konferencija bažnyčioje, taip prasidės rekolekcijos. Nuėjau pas Kastytę, mums besėdint atėjo Leonas su Viktoru. Pradėjom pliurpti įvairius niekus. Turėjau pasi-

šalinti, bet tyčia nėjau ir vėliau namoėjom visi trys. Labai varžaus prie berniukų ir atsirandu apgailėtinoj būklėj. Laikas priprasti, todėl šiandien naudojausi proga „priprasti“. Iš berniukų išgirdau, kas man buvo labai malonu. Nors tai užsiminta nesurandant nieko geresnio, džiugina ir tai, kad Leonui tokia mintis atėjo. Bet šito parašyti negaliu, nes tas pasakymas nieko tikro nepasako ir, be to, jau nuo anų rekolekcijų esu pasižadėjusi panašiais dalykais neužsiimti. O tačiau vis tiek man linksma, ir negaliu sučiaupti besišypsančių lūpų.

Grįžau iš bažnyčios po pirmos konferencijos. Nebesišypsau – rimta, nusiteikęs. Taip paveikė mane. Vedė vienuolis Tėvas Macelis. Šią konferenciją kalbėjo apie tylėjimą. „Kalbėjimas – sidabras, tylėjimas – auksas“, – pasakė jis. Žodžiai turi gilią prasmę. Negaliu dabar suprasti, kaip tai man neatėjo niekad į galvą. Kiek daug žodžių mano pasakytų neturi reikšmės. Per pamokas kiek su Kastyte plepėdavomės, tai didesnių plepalų maišelių visoj klasėj nebuvo. Turbūt ir Kastytė tą patį jautė, nes vedėjui paminėjus apie plepėjimą per pamokas abi lyg susitarusios kaltai žvilgterėjom viena į antrą. Nors aš iš prigimties ir nesu plepė, pusė mano žodžių tušti. Taigi taip buvo, bet nebeturi būti. Ir per pačias rekolekcijas pasistengsiu būti kiek galint tylesnė, rimtesnė. Aš taip tų rekolekcijų laukiau, o sulaukusi turiu tikrai prideramai jas praleisti. Tikiu, kad rekolekcijos atneš man daug naudos, noriu pasitaisyti, nes paskutiniu laiku greit pasiduodavau blogam ūpui, ir kaip seniai priėmiau Komuniją, kuri mane visada pastiprina, kaip mažai dėmesio kreipiu į savo svarbiausią uždavinį – pamokas, kur

mano pasiryžimai gerinti savo būdą? Ne, ilgiau taip nebegali būti ir tam atitaisyti dabar geriausia proga. Taip, aš pasiryžtu ir tikiu, Dievui padedant, ištesėti.

1944 m. kovo 13 d., **PIRMADIENIS**

Parėjau iš bažnyčios atlikus išpažintį. Taip dabar gera. Galėsiu net dvi dienas per rekolekcijas priimti Komuniją, kurios aš taip pasiilgus. Ir tada bandysiu nors dienele pagyventi, nepadariusi nuodėmės, kad ištirčiau, kokios įtakos turi man nuodėmė. Stengsiuosi kuo geriausiai atlikti pareigas ir gerinti savo būdą. Šiandien rekolekcijų vedėjas kalbėjo apie puolimo ir kilimo laipsnius. Ir aš, pasmerkus puolimą, ryžtuosi kilti. Kilti vis aukšty, aukšty, nes kas nežengia į priekį, tas eina atgal. Kiek gražių minčių pasakyta buvo konferencijose. Klausiausi labai susidomėjęs ir, regis, būčiau dar ilgai ilgai klausiusi, bet trys konferencijos neapsakomai greit prabėgo. Labai gailiuosi, kad neturėjau kuo užsirašyti šio to, nes dabar, kad ir kaip stengiuosi, nebesugebu tų žodžių atkurti. Tie žodžiai buvo tokie gražūs, tokie patraukia. „Inteligentiškai melskimės“, – buvo mestas obalsis pirmoj konferencijoje. Tai išgirdus tuojau ima noras taip ir daryti. Branginu šias rekolekcijas, jos tiek gero man duoda, tiek kilnių minčių pažadina, skatina di-diems darbams...

1944 m. kovo 14 d., ANTRADIENIS

Buvo ypatingai įdomi konferencija. Kalbėta apie temperamentus. Iš trumpo paaiškinimo išeitų, kad manyje vadovaujantis temperamentas yra cholerikės ir dar turiu kai ką iš melancholikės. Be to, iš vienuolikos mano aistrų vadovaujanti yra garbės aistra, o ne meilės (žmoguje iš viso viešpatauja tiktai viena iš šitų dviejų). Iš tikrųjų ką aš darau, tai dažniausiai vien dėl garbės. Jeigu dabar ryžtuosi gerinti savo būdą, tai gerai panagrinėjus suradau, kad tai darysiu tik tam, kad patikčiau žmonėms, kad jie už tai mane pagirtų. Jeigu už ką pagirs, tai kitąkart aš iš kailio nersiuos, kad tik vėl gerai padaryčiau. Geriausia būti sangvinike. Sangvinikės geriausias pavyzdys – Kastytė. Argi jai ne gera? Amžinai ji šypso, amžinai patenkinta, su visomis draugauja, visoms įtinka, čiulbėte čiulba per dienas. Kaip dažnai, kai esu nekokios nuotaikos, jos giedras šypsnyš, linksmas čiulbėjimas mane išblaško ir šypsausi kartu su ja. Kokia palaima turėti tokią draugę! Jei jos neturėčiau, būčiau daug blogesnė. Kastytė daro man labai teigiamą įtaką. Jos akivaizdoje aš gerėju, nedirštu būti tokia, kokia iš tikrųjų (bloga) esu.

Nuo šios dienos ir aš daugiau šypsosiuosi ir juoksiuosi. Juk melancholikės, kurios savyje irgi nemažai turiu, šūkis turi būti toks – „Daugiau džiaugsmo!“ Taip, nuo šių rekolekcijų, kai nueisiu klasėn, būsiu visai kitokia, antraip man tiesiog gėda. Turiu jau septyniolika metų, o dar vis tokia laukinė, nesusivaldanti, dažnai paniurusi. Dieve padėk man išverti tuose pasiryžimuo-

se. O dabar konkrečiai pasižadu: KAS MĖNESĮ IŠPAŽINTIS IR KELIOS ŠV. KOMUNIJOS (kol kas šis pasižadėjimas tik šiems mokslo metams).

1944 m. kovo 15 d., TREČIADIENIS

Rekolekcijos baigėsi, atsisveikinom su taip mane sužavėjusiu vienuoliu. Taip džiugu, taip gera, pilna pasiryžimų širdis. Tačiau neilgai taip buvo, vos iš šventoriaus pasukau eiti namo, dairiausi, su kuo čia drauge paėjus, sutikau Kastytę, Malviną, Oną. Nebežinau, kuri iš jų paklausė: „Kodėl nėjai pasirašyti?“ – „Kas, kaip?“ Pasirodo, kapelionas sakęs po pirmos konferencijos seniūnams susirinkti į zakristiją pasirašyti albumėlyje, kuri buvo numatyta dovanoti rekolekcijų vedėjui. Aš šiandien nuėjau vėliau, tai nebėjau į lonką*, kur paprastai mano vieta, bet didelėje spūstyje pasilikau prie durų. Pirmą kartą, kai kapelionas tai sakė, aš dar nebuvau atėjusi, o antrą – visai negirdėjau. Kaip tyčia visada į konferencijas ar pamaldas ateidavau prieš penkias minutes, šį kartą pavėlavau, visada sėdėdavau lonkose, dabar ten nėjau, stovėjau viena tarp mažesnių mergaičių. Onutė su Kaste jau norėjo eiti manęs ieškot, bet Malvina jas suniekino, nors kapelionas išėjęs iš zakristijos pakartotinai parodęs pirštais VII (reikėjo suprasti, kad manęs, t. y. VII klasės seniūnės, trūksta). Dabar taip man nei šis, nei tas, kad nežinau, ką aš kapelionui pasakysiu, jei paklaus. Bet jau nemeluosiu, nors mano išdidumui tai didelis smūgis, aš

* Klauptas bažnyčioje.

pasiryžus jį atlaikyti. Gal tai tyčia man siųstas bandymas. Še tau ir susikaupk kad nori. Visada kas per daug, tai neišeina į gera.

1944 m. kovo 16 d., KETVIRTADIENIS

Šiandien vėl prasidėjo kasdieninis darbas. Parvažiavo vėl visi trys mano „kameradai“. Tomis dienomis, kai buvau viena, regėjosi, taip lengva bus būti gerai, bet vos tik jie parvažiavo, pasikartotojo sena melodija – kalbant su broliu tas pats liepiamas atžarus tonas, tas pats trukdymas savo plepalais Palmytei mokintis, klasėje kažkaip užrašų nebegalėjau susivesti. Užtai buvau linksma, labai linksma ir nemažai nusistebėjau, kad man jokio nemalonumo neatsitiko. Dažniausiai man toks linksmumas užaina prieš nelaimę. Gal Dievas duos, tas linksmumas pasiliks man normaliu kasdieniu reiškiniu. Bet nejaugi aš negalėsiu nugalėti to savo atžarumo? Toje man patikusioje konferencijoje buvo pasakyta, kad cholerikai turi stiprią valią ir dažniausiai ką jau pasiryžta, tą ir padaro. Nejaugi mano gerasis „aš“ nenugalės blogojo? Nenorėčiau pripažinti, kad esu tokia ištįžėlė. „Birutė – grynas cholerikės pavyzdys, – pasakojo rekolekčių vedėjas. – Argi mažai jai piršosi jaunių, tačiau ji visiems atsakė. Gi kai sutiko Kęstutį, didįjį Lietuvos kunigaikštį, metė savo vaidilutės tarnybą ir liko jo žmona.“ O man argi nebuvo kažkas panašaus? Juk IV klasėje, kai visos, beveik visos mūsų klasės mergaitės pradėjo įsimylėti ir daugiau savo klasės berniukus, aš įsispoksojau į aukščiausios tuo laiku klasės gražiausią mokinį. Mūsų keliai išsiskyrė, nes kitaip būčiau

tapus nelaiminga. Kaip teisingas yra perspėjimas, kurį rekolekcijų vedėjas prie tos temos davė: „Saugokitės aukštų vyrų.“ Tokie man svarbūs žodžiai, aš jų visą gyvenimą neužmiršiu.

Aš ir melancholikė iš dalies. Vengiu žmonių draugės, gana dažnai niūri. Jei cholerikė manyje skatina veikti, tai melancholikė sutrukdo. Tie abu temperamentai manyje varžosi. Kaip yra iš tikrųjų, nežinau, šioje srityje aš visai naujokė, reikėtų daugiau paskaityti šia tema. Tik dabar supratau tikrąją reikšmę posakio „nosce te ipsum“*. Jeigu žinosiu, kiek turiu savyje gėrio ir blogio, tik tada galėsiu tarp jų išlaikyti pusiausvyrą ir net daug laimėti pirmojo naudai.

1944 m. kovo 17 d., PENKTADIENIS

Aš bijau, kad vėl neįsimylėčiau. Ta baimė visgi turi pagrindo. Dabar pasidariau tokia nesusivaldanti, kad dėl mažiausio nieko nuraustu, ko seniau nebūdavo, kol išmokstu kokią pamoką, tai arti dešimties kartų nukrypstu į savo galimos meilės objektą. Taip man jau sudrumsta ramybė ir pamokų sekti klasėj ir jas mokintis namuose ne visada bevyksta. Iki tikros meilės man dar toli, aš tikiuosi dabar, kol tik pradžia, tą jausmą užgniaužti. Nebūtų reikalo gniaužti ir negniaužčiau, jei rasčiau kiek įrodymų, kad ir jis nėra man abejingas. Jaučiu ir žinau, kad jis manęs niekada nemylės, tai ko kankintis. Tokios vienpusiškos meilės aš neperneščiau, geriausia ir čia pritaikius man charakteringą posakį – „kad jau nėra

* Pažink save.

kaip reikia, tai visai nereikia“ – nusiraminti. Žinau, kad ideali meilė, kuria aš ir tegaliu mylėti, iš dalies man turėtų labai teigiamos įtakos, bet taip įsimylėti, kada kita pusė abejinga ir gal net pašaipiai nusistačius mano atžvilgiu, neleidžia mano savigarba. Arba viskas, arba nieko! Nepasiduosiu tam meilės jausmui jokių būdu, matysime, kas nugalės. Manau, kad čia bus mano viršus.

1944 m. kovo 18 d., ŠEŠTADIENIS

Pavasariu kvepiąs giedras ir šiltas šeštadienio vakaras. Žiūriu pro langą, vos pastebimai eina tamsyn, nors saulė jau nusileido. Čia pat jaunutis gimnazistų sodintas pušynėlis. Pavasarį čia žada būti gražu, užauga aukšta žolė, čia pat upė. Jeigu pavasarį dar lankysim gimnaziją, galėsiu čia degintis saulėje ir kas rytą tuojau iš lovos bėgti į upę maudytis. O kiek laimės būtų, kai sužydės alyvos, aš jas labiausiai mėgstu, koks nuostabus jų kvapas, kokios puikios ir laimingos jų sunkios žiedų kekės. Menu, pernai, tais žaviausiais gegužės vakarais, neištverdavau kambaryje, išbėgu, būdavo, į darželį, pasilipu ant suoliuko, godžiai globiu rankomis pilnas žiedų šakas ir visa pasineriu žiedų jūroje, geriu ir svaigstu nuo jų kvapo. Arba, kada būdavau ramesnės nuotaikos, sėsdavom su Ema tarp alyvų ir pasakodavom viena kitai savo slapčiausias mintis. Kalbėdavomės iki vėlaus sutemimo, kol neiškentusi teta eidavo mūsų varyt į vidų, kad nesusąltumėm.

1944 m. kovo 23 d., KETVIRTADIENIS

Tokia graži buvo ši diena, nuėjau pas Kastytę tuo tikslu, kad temstant eisime „šaligatvių šlifuot“. Atėjo pas ją ir Alė, taip ir išdūmėm visos trys. Pasivaikščiojau ir supratau, kad man ten nėra jokio tikslo, nieko nematau, kas būtų įdomu. Kol kas man geriau vienai. O Kastytė? Taip, ji gražutė, gerutė, linksmutė, bet ne jai suprasti mane. Norėčiau turėti tikrą draugę, nuo kurios nieko negalėčiau slėpti, kuri mane tikrai suprastų. Neužginčysiu, kad jos akivaizdoje aš tampu geresnė, dažnai ji išblaško mano niūrias mintis. Tačiau prie viso to kaip dažnai ji mane pykdo tiesiog nežmonišku nerūpestingumu, visišku nesusivokimu kai kuriuose visai aiškiuose dalykuose. Ji daug ko nesupranta, tačiau tuo ir nesirūpina. Jeigu kartais visgi jai kai ką pradedu pasakoti, ji tik išplečia savo žaviąsias akutes ir dažniausiai sušunka: „O, kokia tu įdomi! Kad aš tokia būčiau!“ Ir tada aš pykstu ant savęs, kam drumsčiu tų akučių spindėjimą, nes kai matau ją tokią nesusivokiančią, suglumusią, man pikta ant jos, pikta ir ant savęs, kad aš ant angeliškos Kastytės pykstu. Tada jos norą būti panašiai į mane puolu su didžiausiais protestais. Girdi, jeigu tu pamatytum mano sielą, matytum, kokia joje tuštuma, suprastum, kaip gera būti tokiai kaip tu, taip nieku, ničnieku nesirūpinti. Kastytė kartą irgi išsitarė: „Žinai, Mile, man rodos, kad mes viena kitai tik komplimentus pasakome.“ Tarp mūsų yra bedugnė, dėl kurios aš kankinuosi, o ji, kaip atrodo, to nė nemato ir nė kiek nesirūpina, o aš matau ir negaliu nusiraminti. Dažnai sugaunu savo balse ironijos atspalvį, kai pasakoju jai kokį nors savo rūpestį, o jai linksmai

nusijuokus, nors aš žinau, kad jai nė į galvą neateina mane įžeisti, jau tikrai užsigavusi pasakau: „Taigi tau visada tik chi chi, cha cha cha!“ Po tokio mano pasakymo dar melodingiau nuskamba juoko kaskados. Turiu susigėsti – kaip aš galiu ant jos pykti, kai ji to visai nesupranta. Jai gera pasauly gyventi – visada linksma, visi ją myli, jos kad ir aštresnio žodžio niekas tikru nelaiko. O aš jaučiu, kad mūsų klasės mergaitės ir Kastytė mane tikrai gerbia, žiūri į mane kaip į kažką rimto, tvirtos valios ir nepaprastai protingo. „Nosce te ipsum“ man pasidarė tikrai aktualus posakis.

1944 m. kovo 27 d., **PIRMADIENIS**

Jeigu nebūčiau taip nuvargusi ir pilna rūpesčių, tuojau pasi-piltų ašaros. Išvažiuoja mūsų berniukai – beveik visi aštuntokai ir septyni septintokai. Iš mūsų klasės išvažiavo tie pasiryžėliai, idealistai. Ypatingai man gaila berniukų klasės seniūno. Koks jis buvo dieviškas iš būdo, man regis, antro tokio ir su žiburiu nerasi. Kiek mums kaip kolegoms tekdavo bendrų reikalų, kiekvieną kartą aš juo labiau susižavėdavau. Nežinau, kas ilgainiui iš to susižavėjimo būtų išėję, bet dabar užtenka ir to, kas buvo, kad aš jo labai gailėčiau. Jo vieton stoja seniūnu kitas berniukas, ir kai prisistatė man kaip naujas kolega, pirmutinė mintis buvo, kad pasibaigė laimės dieneelės, tada supratau, ko netekau. Rytoj išvažiuojantieji ir pasiliekantieji nusifotografuojam ir sudie amžinai. Visada mano laimė pavasarį sudūžta, nors tuo metu tikėdavausi pasiekti jos viršūnę. Glück und Glas, wie bald bricht das!*

* Laimė ir stiklas – kaip greitai dūžta į šipulius! (Vok.)

1944 m. kovo 29 d., TREČIADIENIS

Nebesinori nei mokintis, nei atostogų belaukiu, nei man besvarbu, ar mokslas tęsis ilgai, ar tuojau nutrūks. Dabar man vis viena. Rytoj išvažiuoja mūsų berniukai, būsimieji karininkai. Ar dar pamatysiu juos kada nors, gal daugumai jų skirta žūti už tėvynę. Kaip sunku, taip juodas atrodo visas gyvenimas, kam iš viso verta gyventi. Jeigu jau prie šito prieinu, tai kaip tada jaustis Malvinai? Ji taip mylėjo Kostą, tiek daug į jį vilčių dėjo. Iš tikrųjų – ji šiomis dienomis labai nusiminusi. Gyvenimas žiaurus. Iš tolo jis blizga gražiausiomis varsomis, didžiausia laime masina, bet priėjus arčiau pasirodo, tai buvo tik mirażas. Mirażai, kurie mus apvilia ir po kurių pajuntame dar didesnę laimės troškulį. Daug kas sako, kad laimė apsireiškianti tik tai trumpais blykstelėjimais. Jeigu taip, tai man ir tokių neteko patirti. Aš niekada nesu buvus laiminga. Esu buvus patenkinta, kartais linksma, bet laiminga – ne, laiminga nėra mažiausios akimirkos nebuvau. O taip norėčiau nors mažą maželytę sekundėlę patirti, kas tai yra laimė. Protas man sako, kad čia nieko baisaus neatsitiko. Jeigu aš tokia ištižėlė, tai kaip pergyvensiu daug didesnius smūgius, kurių kiekvienam gyvenimas daugiau ar mažiau ruošia. Aš turiu būti tvirta, turiu būti viskam pasiruošusi.

1944 m. kovo 30 d., KETVIRTADIENIS

Grįžom iš stoties. Išleidom savo kareivėlius. Palikom vienos. Paspaudėm rankas ir atsiskyrėm, traukiniui tolstant jaučiausi, lyg

kas nuo manęs būtų atitrūkęs ir kartu išvažiuavęs. Noriu grįžti į namus, pabūti savo šeimoje. Kas žino, gal greit teks palydėti traukinį, kuris išveš mylimiausią brolių Vytautą. Gali tas nesibaigias karas visus mus iš gimtojo lizdo išblaškyti. Gali tekti trauktis ir frontui artėjant, palikus tėviškę, bėgti į Vokietiją. Gali Birutę ir mane į darbus išvežti. Kol kas nieko tokio baisaus nėra, tai ir neverta daug galvoti. Gal Dievas laimins mūsų namus ir neleis išsiblaškyti. O, kad greičiau pasibaigtų tas karas, kiek tada gyvybių būtų išgelbėta, kiek laimės tuo būtų suteikta žmonijai.

1944 m. balandžio 1 d., ŠEŠTADIENIS

Nuo tos nesusipratimų dienos, kada nei iš šio, nei iš to prieš visą klasę pradėjau žliumbti, visiems nei šioks, nei toks įspūdis. Pagaliau turiu išmokti juoktis, nors plyštų iš skausmo širdis. Turiu juoktis, kitaip aš nieko nepasieksiu, tik su šypsena žengiama į pergalę. Dabar savo klasėje neberandu nė vienos mergaitės, kuri būtų visai bloga, kurioje nebūtų ko nors gero. Tik reikia mokėti tai pamatyti ir prie to prieiti. Kiek daug pasaulyje yra gėrio, kiek daug grožio, tik mes esame akli ar nesuprantame. Atnaujinu savo pasižadėjimus, padarytus rekolekcijų laiku, kibsiu į savęs tobulinimo darbą.

1944 m. balandžio 2 d., SEKMADIENIS

Mano broliukas Alfonsas yra susigadinęs vaikas. Aš bejėgė, jam nieko negaliu padaryti. Jis meluoja žiūrėdamas į akis, užsi-

spyręs kartoja savo melą dešimtis sykių, jis mane apgauna, bet negaliu jo nutverti. Jam gali būti sumažintas elgesys. Dėl mano nuopelnų mokytojai jį lengvai leido, dabar daug mokytojų juo nusiskundžia. Pati per mažai dėmesio jam skyriau, per daug juo pasitikėjau, jis to nė už kapeiką nevertas. Jeigu jis būtų katalikas, žinau – jį tada daug kuo paveikčiau. Gi dabar jis jokio supratimo neturi apie aukštesnį sielos gyvenimą, jo sąžinė gerokai apsnūdusi, neturi gilaus garbės jausmo. Aš nemeluojau dėl to, kad mano garbė to neleidžia. Tokios pat prigimties yra ir mažasis broliukas Jonis. Jeigu čia būtų Jonis, aš žinočiau, kaip su juo gyventi. Labai laukiu atostogų, noriu parvažiuoti į namus, kad ten patartų, ką toliau daryti su tuo vaiku, kad jį patys tėveliai stengtųsi sutvarkyti. Bet girdisi, kad per šventes žada atvažiuoti svečių iš Šiaulių, geriau jie tupėtų savo Šiauliuose ir nevažiuotų drumsti ramiems žmonėms šeimyniškos švenčių nuotaikos.

1944 m. balandžio 18 d., ANTRADIENIS

Šiomis dienomis pradėjau ruošti pamokas. Nusistatau tol neskaityti knygos, kol neišmoksiu pamokų. Taip nusprendus, ta knyga pasidaro labai viliojanti. Jeigu vis dėlto nepasiduodu viliojimams, kaip tada linksma! Pasijuntu tokia pilna jėgų ir ištvermės, kad niekas manęs nebaugina. Pažinus nugalėjimo saldumą, aš tenoriu stipri būti. Kartą pradėjus sunkų savęs remontavimo darbą, jau nemanau apsileisti. Tai tik nugalėjimai. O kur geri darbai? Mano viduje dar tiek daug šiukšlių ir piktžolių, tad į darbą greičiau, kad nebūtų vėlu.

Nieko dabar taip netrokštu,
kaip šviesesnio rytojaus vilties
ir paskui jos įgyvendinimo.

„Emilijos dienoraštis“ – autentiškas mokytojos dienoraštis, tik autorė niekada neįsivaizdavo, kad jis bus išspausdintas. Viskas prasideda 1942 metais, kai septyniolikmetė pradeda naujus mokslo metus Biržų gimnazijoje. Tikrovė negailestinga: išeina į karą klasiokai, artėja frontas, aplinkui sprogimai, baimė ir nerimas dėl ateities. Vėliau – baigiamieji egzaminai, istorijos-filologijos studijos Kaune, studentiški pasilinksminimai, Filologijos fakultetas perkliamas į Vilnių... Ir štai Emilija – jau mokytoja neįvardyto miestelio mokykloje: dienoraštyje įrašai apie administracinius reikalus, švietimo skyriaus reikalavimus... Skaitytojas drauge lanko koncertus, teatrą, vertina atlikėjus, sklaido knygas, svarsto apie mokytojo profesiją, moters padėtį, mirties neišvengiamumą, mėgaujasi kelionių išpūdziais ir stebisi „geležinės uždangos“ suvaržymais. Įrašuose – ir kasdienybė, ir nuolatinės grožio paieškos, meno alkis, ir daugelį metų puoselėjama meilė. Galiausiai į dienoraštį įsiveržia Sąjūdis, ir Emilijos akimis regime pirmuosius nepriklausomybės dešimtmečius.

1942–2015. Visas gyvenimas prabėga pro akis. Nieko tikresnio ir labiau jaudinančio negali būti.

Emilija atstovauja kartai žmonių, kurie patyrė Antrąjį pasaulinį karą, išgyveno sovietmetį, sulaukė Sąjūdžio ir Lietuvos nepriklausomybės, – ir išsaugojo gebėjimą džiaugtis ir stebėtis gyvenimu. Jos dienoraštis – literatūrinis ir dokumentinis paminklas mūsų mamoms ir senelėms, vieno gyvenimo istorija.

Anot poeto Mindaugo Nastaravičiaus, *visgi tai nėra mažmožių ar smagių nutikimų rinkinys. Tai knyga su paantrašte „Vienos epochos liudijimas“.* O ta epocha – nenoriu sakyti dramatiškai – buvo naikinanti. Bet žmonės vis tiek joje gyveno, kūrė, augino vaikus, neveikė nieko, priešinosi, veidmainiavo. Emilija ir yra iš čia. Iš persekiotos, ištremtos, nutildytos ir prisitaikiusios Lietuvos.

Pirkite internetu
www.tytoalba.lt